

Паланюк Ю.
*начальник відділу міжнародних зв'язків,
аспірантка 2-го року навчання
кафедри цивільного права та процесу
Західноукраїнський національний
університет*

ФЕНОМЕН ШЕРЕНТИНГУ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

У сучасній соціальній реальності, глибоко сформованій цифровою взаємопов'язаністю, ми спостерігаємо поширення практик, які, хоча й виглядають звичайними та приватними, мають значні культурні та педагогічні наслідки. Серед них особливо вирізняється феномен шерентингу (*sharenting*), який розуміється як практика батьків публікувати в інтернеті контент про своїх дітей. Це явище пронизує повсякденні дії, сімейні відносини, освітні процеси та формування ідентичності, впливаючи як на сферу приватності, так і на публічну репрезентацію.

Шерентинг — неологізм, утворений від слів *share* (ділитися) та *parenting* (батьківство), — означає регулярне розміщення та поширення батьками інформації, фотографій, відео та інших матеріалів про своїх дітей у соціальних мережах з метою «розповісти історію» їхнього життя. Схильність ділитися приватною інформацією часто пов'язана з потребою у схваленні, визнанні та підвищенні самооцінки. Це узгоджується з концепцією «культури нарцисизму» (або «батьківського нарцисизму»), у якій індивідуалізм тісно переплітається з гедонізмом [1].

Цифровізація та «інтернетизація» соціальних відносин створили нові явища та виклики, пов'язані з перенесенням або розширенням реального життя у кіберпростір. Цей простір часто називають віртуальним, однак за своєю природою та наслідками для нашого життя і правової сфери він є не менш реальним, ніж фізичний світ, у якому ми існуємо.

Особливістю кіберпростору є те, що прямий доступ до нього для певних груп осіб є фактично, а часто й юридично обмеженим. До таких груп належать, зокрема, наймолодші (і водночас найбільш вразливі) — діти. Проте вони опосередковано й дедалі частіше присутні в кіберпросторі через своїх батьків. Таким чином, діти не мають повного контролю над тим, як вони представлені в інтернеті. Вони не можуть впливати на інформацію, яка публікується про них онлайн, не лише з точки зору того, що вони роблять чи говорять, але й у контексті фотографій або відео з їхнім зображенням. Батьки повністю контролюють цей процес і не запитують думку своїх дітей, а в багатьох випадках, з огляду на їхній малий вік, це навіть неможливо.

Окремих норм, які регулюють питання зйомки та використання фото

дітей, в українському законодавстві немає. Безперечно, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Проте це право обмежене правом кожної особи на повагу до приватного життя. З цього випливає загальне правило, за яким здійснення фотозйомки особи має здійснюватися за її згодою, згідно статті 307 Цивільного кодексу України [4].

Винятком із загального правила, коли не потрібно отримувати згоду, є зйомка у публічних місцях: «Згода особи на знімання її на фото, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру». Якщо ж для здійснення зйомки потрібно отримати згоду (не у публічному місці), тоді таку згоду за неповнолітню чи малолітню дитину дають батьки.

Унаслідок цього діти в інтернет-середовищі фактично втрачають свій статус суб'єктів і перетворюються на об'єкти. Цим «об'єктом» оперують найближчі родичі дитини — тобто ті, хто має з нею найтісніший зв'язок і хто природно повинен дбати про її найкращі інтереси та захищати їх. Виникає закономірне питання, чи справді це відбувається саме так.

Подібно до цього, стаття 8 Європейської конвенції гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя, а стаття 7 Хартії основоположних прав ЄС закріплює аналогічні положення у сфері права Європейського Союзу. Окрім захисту приватності, Хартія ЄС також передбачає захист персональних даних [5,6].

У випадку шерентингу батьки можуть посилатися на право на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 11 Хартії ЄС, статтею 17 Хартії основоположних прав і свобод та статтею 10 Європейської конвенції. Однак це право не є абсолютним і може бути обмежене як з підстав, пов'язаних із самим вираженням, так і у випадку конфлікту з іншими правами, які мають пріоритет у балансі цінностей [6].

У контексті шерентингу очевидним є конфлікт із правом дитини на приватність. Отже, на практиці право на свободу вираження поглядів вступає в конфлікт із правом на приватність. Дитина є адресатом відповідних правових гарантій і, відповідно, має бути захищена від шерентингу, адже сама природа цього явища полягає у розкритті того, що є і повинно залишатися приватним.

Наприклад, Апеляційний суд Великої Британії, тлумачачи положення Європейської конвенції у справі *Weller*, дійшов висновку, що саме батьки зазвичай здійснюють відповідні рішення за малолітніх дітей [3]. Таким чином, якщо батьки вирішують вивести малу дитину на червону доріжку під час прем'єри чи церемонії нагородження, складно стверджувати, що дитина має обґрунтоване очікування приватності або що у такому випадку застосовується стаття 8 Конвенції. У подібних обставинах саме батьки визначають характер сімейного життя дитини та типи соціальних взаємодій, у яких вона братиме участь [6].

Обґрунтоване очікування дитини щодо приватності слід розглядати у світлі того, як організоване її сімейне життя. Як зазначає професорка Бессант, це рішення є «яскравим прикладом того, що судова влада визнає право батьків визначати, що відбувається з інформацією про їхніх дітей (особливо, хоча й не виключно, коли вони є малолітніми)» [7].

На рівні прав людини діти додатково захищені Конвенцією про права дитини, яка у статті 3 закріплює принцип найкращих інтересів дитини. Відповідно до цієї Конвенції, «найкращі інтереси дитини мають бути першочерговим міркуванням».

Цей принцип можна розуміти кількома способами. По-перше, найкращі інтереси дитини є самостійним матеріальним правом, яке існує поряд із вищезазначеними правами на приватність і свободу вираження поглядів. У разі конфлікту між цими правами їх слід урівноважувати, застосовуючи принцип пропорційності. Однак у випадку шерентингу така необхідність зазвичай не виникає. Найкращі інтереси дитини також є «фундаментальним тлумачним правовим принципом: якщо правова норма допускає більше ніж одне тлумачення, слід обирати те, яке найкраще забезпечує інтереси дитини».

Отже, можна стверджувати, що найкращі інтереси дитини повинні враховуватися вже на етапі тлумачення інших основоположних прав — незалежно від того, чи є безпосереднім адресатом відповідних норм дитина чи батьки. Таке тлумачення передуює виникненню конфлікту з найкращими інтересами дитини як самостійним правом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Lasch C. The Culture of Narcissism. New York: W.W. Norton & Company, 1979.
2. Cordeiro V. C. Children's Rights and Digital Technologies: Children's Privacy in the Age of Social Media – The Perils of “Sharenting” [Електронний ресурс]. Humanium, 2021. URL: <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-and-digital-technologies-childrens-privacy-in-the-age-of-social-media-the-perils-of-sharenting/> (дата звернення: 18.04.2026).
3. Weller v. Associated Newspapers Ltd [Електронний ресурс]. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2015/11/weller-v-associated-newspapers.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).
4. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. No 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Текст>
5. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00303>
6. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950). [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021